

Gras is om in te liggen, deel 32

Joep Spronk

Opmerkelijke vondsten in 1992.

"Ook steeds zeldzamer worden stukjes natuur waar je nog uitgestorven planten kunt vinden"

Terzijde, VN 7 november 1992

Het is al een tijdje geleden dat de lezers zijn vermoeid met een opsomming van min of meer bijzondere vondsten. In het "Gras"-kader is dat nog niet gebeurd. Misschien is dit de start van een gewoonte. Of dat een goede of slechte is, horen we graag. Een selectie van soorten/meldingen is altijd een dubieuze aangelegenheid. Bijzonderheid wordt subjectief vastgesteld, waardoor "eigen" meldingen ongewild zwaarder wegen dan andermans. Daarvoor bij voorbaat excuus.

De meldingen komen uit het vele malen gedefinieerde onderzoeksgebied rond Eindhoven en zijn als volgt gezeefd:

- de soort komt niet voor in de Atlas van de flora van Eindhoven 1980-1989 of is daarin opgenomen in 1-3 km-blokken;
- bekende groeiplaatsen zijn niet opgenomen en
- verwilderingen zijn geweerd, bijv. Trompetboom (*Catalpa bignonioides*).

Op de aldus overgebleven lijst prijken nog vele meldingen, Een aantal daarvan valt samen te vatten onder het kopje "Waarvan we wisten dat we het verkeerd deden of waaraan we te laat begonnen zijn":

- Tweekoppig struisgras (*Agrostis castellana*): massa's meldingen, hoewel het habitusbeeld onduidelijk blijft;
- Valse kamille (*Anthemis arvensis*): 4 verspreide meldingen;
- Bastaardpaardestaart (*Equisetum x litorale*): 6 vondsten, door de bank genomen wat zuidelijk gelegen.

Bastaarden, variëteiten en ondersoorten.

Wat we tot 1992 niet deden was het met redelijke zekerheid herkennen van sommige bastaarden. Voornamelijk werd de kruising van Dag- en Avondkoekoeksbloem (*Silene dioica* × *latifolia*) genoteerd (8 meldingen). Het meelopen van René van Moorsel zal daaraan niet vreemd geweest zijn. De aardigste bastaard was die van Veldrus en Zomprus (*Juncus x surrejanus*). Het "gemakkelijkste" aanknopingspunt is de doorgesproeiide lange stijl.

Met betrekking tot ondersoorten, variëteiten en bastaarden zijn nog de volgende opmerkingen te maken:

- Kransmunt (*Mentha x verticillata*): 2 nieuwe vondsten in en bij Eindhoven.
- *Viola arvensis* x *tricolor*: 3 meldingen in Son, Eindhoven en Helmond.
- Bindwilg (*Salix x rubens*) bij Breugel in 1 km-blok.
- De stralende vorm van Klein kruiskruid (*Senecio vulgaris* var. *hybernicus*): 5 opgaven, wel telkens in de bebouwing.
- Een sterke uitbreiding in 1992 is te konstateren van Beklierde nachtschade (*Solanum nigrum* subsp. *schultesii*): 15 meldingen, steeds in de bebouwde omgeving.

Van de in een eerdere "Gras" als miskend opgevoerde soorten Duinvogelmuur (*Stellaria pallida*) en Zandpaardebloem (*Taraxacum laevigatum*) zijn 7 resp. 10 meldingen binnengekomen.

Minder blij moeten we zijn met Grote egelskop (*Sparganium erectum* subsp. *erectum*). Deze verwilderen (na aanplant in de Philips visvijvers) ten zuidwesten van Eindhoven. Dit frustrert het onderzoek naar de verspreiding van de Blonde egelskop (*S. erectum* subsp. *neglectum*) en kan als argument worden opgevat waarom we zo voorzichtig moeten zijn met gebiedsvreemde soorten. De melding kwam de vinder bijna op een draai om de oren te staan.

Uiterst en zeer zeldzame wilde en ingeburgerde soorten.

Een groot aantal soorten van de atlas is ingedeeld in de zeldzaamste klassen. Van deze soorten worden alleen "nieuwe" meldingen besproken.

Opvallend veel werden genoemd:

- Zeegroene ganzevoet (*Chenopodium glaucum*): 5 maal in 1992 tegen 2 km-blokken in de periode 1980-1989;
  - Postelein (*Portulaca oleracea*): 9 opgaven uit dit jaar tegen 3 in de Atlas: Wie laat mij eens een bloeiend exemplaar zien; ik loop blijkbaar alleen kleistogame exemplaren tegen het lijf.
  - Zomerfijnstraal (*Erigeron annuus*): 4 maal, nu alleen ver weg van de spoorlijn. Gaat deze soort Bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*) achterna?
- Van de wilde en ingeburgerde soorten uit de atlas waarvan een enkele nieuwe vondst is gedaan, noemen we:
- Ondergedoken moerasscherm (*Apium inundatum*): bij de Volmolen, waar voor de zoveelste keer werd gepoogd de Klimopwaterranonkel van weleer te vinden. Toch werd deze umbellifere daar nog niet eerder gezien.
  - Knopig moerasscherm (*Apium nodiflorum*): vast een soort die 'over het hoofd gezien' wordt; op de zandvang van de Tongelreep en ten zuiden van de Elshouters.
  - Kweekdravik (*Bromus inermis*): Son en bij de Wielewaal.
  - Gevleugeld sterrekroos (*Callitriche stagnalis*): 2 maal in broekbossen tussen Waalre en Valkenswaard.
  - Riempijjes (*Corrigiola litoralis*): in plaats van de exemplaren op de weg langs de spoorlijn EHV.-Best op het terrein van de afgebroken kantoren van het Architectenbureau in Schoot/Strijp
  - Kruisbladwalstro (*Cruciata laevipes*): grote exemplaren bij de Ekkerswijer.
  - Bleke basterdwederik (*Epilobium roseum*): 2 maal bij Waalre.
  - Oranje havikskruid (*Hieracium aurantiacum*): 3 opgaven in het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied. Ook daar vorig jaar enige malen gezien. Daar toch wilder dan ik eerst dacht?
  - Gifsla (*Lactuca virosa*): nu ook bij het Eindhovens kanaal.
  - Klein glaskruid (*Parietaria judaica*): als ongewenste gast in een Vuurdoortuintje en ook elders langs het Eindhovens kanaal.
  - Witte waterranonkel (*Ranunculus ololeucos*): ook verder naar het zuiden in het sloten/greppelcomplex bij Valkenswaard.
  - Oostenrijkse kers (*Rorippa austriaca*): 3 meldingen; 1 uit Eindhoven en 2 uit het buitengebied bij Waalre.
  - Klein glikkruid (*Scutellaria minor*): 10-tallen bloeiende exemplaren op het al jaren intensief onderzochte "Vlo-weitje", blijkbaar nieuw.
  - Kransnaalbaar (*Setaria verticillata*): Helmond en Eindhoven langs de rondweg vele exemplaren.
  - Spiesraket (*Sisymbrium loeselii*): veel langs de rondweg in Eindhoven bij Gennep).
  - Loos blaasjeskruid (*Utricularia australis*): in een recente bermsloot met talrijke fraaie zaken bij de Hogt.
  - Akkerereprijs (*Veronica agrestis*): eindelijk weer een zeker exemplaar; ten noorden van Son.
  - Blauwe waterereprijs (*Veronica anagallis-aquatica*): in een sloot parallel aan het Wilhelminakanaal "onder" Breugel.
  - Eekhoorngras (*Vulpia bromoides*): het aantal vindplaatsen is met 2 uitgebreid: Son en het palletterrein van Philips.
  - Zittende zannichellia (*Zannichellia palustris* subsp. *palustris*): in het Eindhovens kanaal en ook weergezien in het gebied van de Ekkerswijer.

Incidenteel gevonden adventieven.

Nieuwe vondsten van in de atlas gemelde, minst gevonden adventieven zijn:

- Fluweelblad (*Abutilon theophrasti*): na vondsten in maisakkers en in de stad, nu ook langs een paardewei en op een industrieterrein.
- Groene amarant (*Amaranthus hybridus*) - het Kale papagaaikruid - zowel in Son als in Eindhoven tweemaal.
- Grote kroosvaren (*Azolla filiculoides*): in dode arm van Dommel bij Son.
- Grote zandkool (*Diplotaxis tenuifolia*): bij de gigantisch vieze uitziende put op het terrein van de voormalige gasfabriek, nu zo taktisch "Groot Paradijs" geheten.
- Bermooievaarsbek (*Geranium pyrenaicum*) in een berm langs de Dommel; hopelijk geen verwildering uit de heemtuin.
- Zegekruis (*Nicandra physalodes*): op diverse plaatsen in de bebouwing.
- Echt bitterkruid (*Picris hieracioides*): op een omgespit veldje bij de Schepelwijken, Valkenswaard.
- Rechte ganzerik (*Potentilla recta*): ten noorden van het Wilhelminakanaal bij de nieuwe brug.
- Oostelijk kruiskruid (*Senecio vernalis*): voederkuil bij Mierlo en op industriegebied Eindhoven.

- Wilde sorgo (*Sorghum halepense*): zowel in Woensel als in zuid-west Eindhoven als vogelkooi-adventief; wel met bredere bladen dan de flora aangeeft.

Eerste meldingen - nieuwe soorten.

Het laatste deel van deze opsomming wordt gevormd door meldingen van vondsten van soorten die niet voorkomen in de Atlas 1980/1989. Over de status van menige soort zal nog gezweet moeten worden.

- Bolderik (*Agrostemma githago*): eindelijk, langs een omgespit veldje bij de Schepelwijken, Valkenswaard.
- Stijve windhalm (*Apera interrupta*): daarop wachtten we, gezien de landelijke berichten. Of was het toch antropogeen? -Op het DAF-I terrein dat al enige jaren wordt schoongemaakt en wat ik elk jaar bekijk, dus ook na een bezoek aan het Amsterdams *Apera interrupta* veldje.
- Engels gras (*Armeria maritima*): nu echt 100% zeker tussen Nuenen en Geldrop.
- Hangende zegge (*Carex pendula*): een vijftal exemplaren, waarvan enkele zeer fors en zeer fraai rijpe vruchten dragend. In een bosje bij het Carmelitessenklooster. Volgens geruchten ook in 1991 gezien, maar niet doorgegeven.
- Fijne ooievaarsbek (*Geranium columbinum*): veel exemplaren in west-Eindhoven.
- Padderus (*Juncus subnodulosus*): langs het afwateringskanaal.
- Ruige leeuwetand (*Leontodon hispidus*): op het talud van de Poot van Metz.
- Stijf vergeet-mij-nietje (*Myosotis stricta*): op het talud van de brug over het Wilhelminakanaal.
- *Myriophyllum brasiliense*: (uitgezet?) in een Brabants Landschappoel bij Waalre. Als dat vraagteken een uitroepteken is, wil ik graag weten wat de mensheid bezielt.
- Middelste ganzerik (*Potentilla intermedia*): dichtbij de eerder genoemde Rechte ganzerik. Inderdaad amuseerden wij ons bij de Ekkerswijer uitstekend.
- Laurierwilg (*Salix pentandra*) ter hoogte van Bokt.
- Zacht vetkruid (*Sedum sexangulare*): wel verwilderd in een bosje langs de weg Breugel-Nederwetten.
- Kafferkoren (*Sorghum bicolor*): als vogelkooi-adventief in Woensel/ Hemelrijken. De kooi lag dichtbij.
- Kleine ruit (*Thalictrum minus*): onwaarschijnlijk dat de soort tussen kunst-coniferen wordt gekweekt; langs een oprijlaan in Strijp.
- Lathyruswikke (*Vicia lathyroides*): na een vondst op Welschap in 1990, nu ook in een perk langs de Tilburgseweg, Strijp; weinig exemplaren.

Al deze vondsten kunnen individueel en wellicht ook kollektief alleen maar in de schaduw staan bij de vondst van Klein nimfkruid (*Najas minor*). De laatste melding van deze soort dateert uit het begin van de vorige eeuw. Overigens was zij in onze omgeving nog nooit gezien. Vele exemplaren werden opgehaald uit het Eindhovens kanaal, juist uit dat deel dat in verband met werkzaamheden enkele jaren als bouwput dienst had gedaan. Het zomerspel "schatgraven" dat ter plekke was georganiseerd, werd door ons in alternatieve vorm beoefend.

Harkema mag vanaf dit jaar meer dan voorheen als erenaam gevoerd worden door de eerlijke vinder, die de mensheid met de soort verraste en tot sprakeloosheid' bracht.

tekeningen: Elfride Spronk-Boonstra